

Волинець К. І.,

професор кафедри дошкільної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент;

Вертугіна В. М.,

старший викладач кафедри дошкільної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук

Рецензент: Беленька Г.В.,

завідувач кафедри дошкільної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор педагогічних наук, професор

ВИРОБНИЧА (ОРГАНІЗАЦІЙНА) ПРАКТИКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ

У статті розглянуто інноваційні способи підвищення фахової підготовки майбутніх спеціалістів у галузі дошкільної освіти на другому (магістерському) рівні з урахуванням формування компетентностей, визначених в освітній програмі підготовки магістрів спеціальності "Дошкільна освіта".

***Ключові слова:** магістр, професійна підготовка, практика, директор, вихователь-методист, заклад дошкільної освіти.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Соціально-економічні зміни українського суспільства, модернізація освіти на демократичних засадах позитивно вплинули на розвиток професійної підготовки висококваліфікованих педагогів дошкільної освіти. Підвищуються вимоги до їхніх знань, універсальності вмінь і навичок, нагальною є потреба в самоосвіті впродовж життя.

У Законі України "Про освіту" [1] зазначено, що метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня наукових і творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань. Ці компетентності формуються як у процесі вивчення навчальних дисциплін, так і під час проходження студентами педагогічної практики.

Наголошуємо, що практика є органічною складовою освітнього процесу закладу вищої освіти й покликана забезпечити поєднання теоретичної підготовки майбутніх педагогів із практичною діяльністю, спрямована на пізнання закономірностей і принципів професійної діяльності та їх реалізацію, теоретичне осмислення педагогічних явищ і фактів, забезпечення синтезу знань про майбутню педагогічну діяльність [7].

Педагогічна Конституція Європи передбачає визначення єдиної ціннісної та методологічної платформи підготовки нового педагога для об'єднаної Європи XXI століття, і в цьому контексті в ній чільне місце надається педагогічній практиці: "Основою ефективності педагогічного процесу є педагогічна практика, що проводиться на оснащених відповідним чином базах навчальних закладів" [6]. У документі акцентовано увагу на сучасних вимогах до модернізації практичної підготовки майбутнього педагога, забезпеченні її безперервності й послідовності та визначено першочерговим завданням інтеграцію майбутнього фахівця в систему суспільних відносин, формування громадянських якостей та активної громадянської позиції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз публікацій і досліджень свідчить про те, що проблема організації та проведення практичного навчання майбутньою педагога не нова й пов'язана з розвитком педагогічної освіти, зокрема і в Україні.

Важливе значення для розвитку системи освіти та її підсистеми – педагогічної практики – має спадщина відомих педагогів, філософів, громадських діячів XIX – початку XX століть І. Гербарта, А. Дістервега, Я. Коменського, Т. Лубенця, С. Миропольського, М. Пирогова, І. Песталоцці, С. Русової, К. Ушинського та ін.

Історико-педагогічні питання організації педагогічної практики як компонента загальнопедагогічної підготовки досліджували М. Євтух, Л. Задорожна, Н. Дем'яненко, В. Майборода, Ф. Паначин, Є. Князев та ін. Теоретичні основи організації педагогічної практики знаходимо у працях А. Алексюка, С. Гончаренка, О. Савченко, М. Козія, В. Краєвського, А. Бойко та ін.

Різні аспекти підготовки магістрів є предметом дослідження багатьох науковців. Так, пошук способів підвищення результативності підготовки випускників магістратури досліджували В. Бондар, О. Мороз, З. Сліпкань; проблеми ступеневої освіти, зокрема магістерської підготовки, – О. Бойко, В. Вихрущ, М. Дарманський, М. Кларін, І. Сусліна та ін.

У наукових працях Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богущ, О. Кононко, Т. Поніманської визначено наукові засади практичної підготовки дошкільних педагогів різних освітньо-кваліфікаційних рівнів, зокрема й магістрів, напрями її здійснення та нормативне забезпечення.

Водночас аналіз психолого-педагогічної літератури і практики управління закладом дошкільної освіти свідчить про недостатню розробленість спільного, єдиного бачення практичної підготовки як такої, що розкриє творчий потенціал студента, акумулює теорію і практику положень сучасної теорії і практики, оволодіння якими сприятиме забезпеченню необхідного рівня готовності магістрів до управління інноваційними освітніми процесами в сучасних умовах.

Метою статті є розкриття особливостей організації виробничої (організаційної) практики студентів освітнього рівня "Магістр" спеціальності "Дошкільна освіта", основних вимог до змісту програми практики, реалізація яких забезпечить сформованість фахових компетентностей майбутнього організатора дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття "практика" є об'єктом дослідження у філософії, семіотиці, педагогіці та інших науках. Термін походить із грецької мови та означає "активність", "діяльність". У філософському розумінні практика – це діяльність, за допомогою якої людина змінює, перетворює світ, це "дія, діяльність, діяльнісне життя, досвід..." [9, с. 359].

Найбільш вдалим, на наш погляд, є визначення С. Свірського, який стверджує, що практика – це "активна матеріально-чуттєва діяльність людей, кінцева мета якої – задоволення матеріальних і духовних потреб, у ході якої відбувається перетворення та істинне пізнання природних і суспільних відносин, відбувається взаємодія, взаємопроникнення предметної і духовної сторін людської діяльності, їх синтез, а також зміна природи самої людини та її самопізнання" [9, с. 141].

Практика має ключове значення в різноманітних сферах людського пізнання. Теорія і практика як філософські категорії відображають духовну й матеріальну сторони єдиного суспільно-історичного процесу пізнання та перетворення природи й суспільства; їх органічна єдність є невичерпним джерелом досягнень у практичній діяльності та розвитку теоретичної думки.

В українському педагогічному словнику педагогічна практика визначається як спосіб вивчення освітнього процесу на основі безпосередньої участі в ньому практикантів [54]. Отже, педагогічна практика це, по-перше, цілеспрямована діяльність людей, змістом якої є перетворення природи й удосконалення суспільних відносин для задоволення їхніх потреб; по-друге, це вправність, набута в повсякденній праці; по-третє, це діяльність фахівця; по-четверте, це виробнича практика, тобто систематично організована за навчальним планом робота студентів із метою оволодіння ними фахом з певної спеціальності. В умовах закладу дошкільної освіти здійснюється процес передавання знань, набуття вмінь і навичок, що обумовлюють процес входження особистості в життєвий простір суспільства [3].

Педагогічна практика як складова системи підготовки майбутнього педагога є критерієм істинності знань, цілеспрямованим процесом, у якому студенти мають змогу насамперед закріпити й поглибити знання з теорії та, водночас, набути вмінь і навичок, необхідних для майбутньої самостійної професійної діяльності. Саме у процесі практики студент може визначити, наскільки правильно він обрав професію.

У сучасних закладах вищої освіти важливе місце в системі підготовки висококваліфікованого фахівця спеціальності "Дошкільна освіта", зокрема магістра, у формуванні його професійного світогляду належить виробничій (організаційній) практиці. Її мета полягає в реалізації студентами сучасних підходів до організації методичної, організаційної та управлінської діяльності в закладі дошкільної освіти, формуванні професійної майстерності, організаційно-педагогічних навичок, уміння творчо застосовувати теоретичні й методичні знання у практичній діяльності.

Відповідно до вимог освітньої програми підготовки магістрів спеціальності "Дошкільна освіта" нами визначено пріоритетні завдання виробничої (організаційної) практики:

- поглиблення й уточнення знань студентів із фахових дисциплін "Організація та управління в дошкільній освіті", "Технології досліджень в освітній галузі", "Освітній менеджмент у галузі дошкільної освіти", "Педагогіка партнерства з різними соціальними інституціями" тощо; формування навичок застосування теоретичного матеріалу у вирішенні практичних завдань у процесі виконання функцій вихователя-методиста та керівника закладу дошкільної освіти;
- ознайомлення студентів з питаннями організації діяльності закладу дошкільної освіти та зі змістом роботи вихователя-методиста й керівника закладу дошкільної освіти (вимогами до організації й управління методичною роботою, адміністративно-господарською діяльністю та діловодством у ЗДО);
- реалізація теоретичних знань щодо основних понять і особливостей методичної роботи в системі дошкільної освіти, фінансово-господарської діяльності, охорони праці, безпеки життєдіяльності та діловодства, необхідних для успішної управлінської діяльності в ЗДО.

Окрім зазначених вище завдань, під час виробничої (організаційної) практики у студентів мають бути сформовані професійні вміння, зокрема:

- здійснювати керування колективом закладу дошкільної освіти (планувати й організувати його роботу, контролювати хід і результати виконання завдань, добираючи відповідні методи управління), спостерігати та аналізувати освітній процес закладу дошкільної освіти;

- проводити діагностику знань, умінь і навичок дітей різних вікових груп, на основі отриманих даних оцінювати ефективність педагогічної діяльності вихователів, розробляти рекомендації щодо вдосконалення освітньої роботи;
- надавати необхідну консультативно-методичну допомогу; проводити роботу з удосконалення педагогічної майстерності вихователів закладів дошкільної освіти; організувати роботу методичного кабінету закладу дошкільної освіти; вивчати педагогічні практики вихователів, узагальнювати та впроваджувати їх практично; налагоджувати взаємодію з різними категоріями працівників закладу дошкільної освіти й батьками, створювати сприятливий соціально-психологічний мікроклімат у трудовому колективі. Звичайно, під час практики, як і у всіх видах діяльності, студент формується як особистість з активною життєвою позицією. Тому у програмі визначено завдання виховного спектра:
 - виховувати оптимістичну професійну позицію, прагнення професійного самовдосконалення, бажання активно і творчо впроваджувати у практику роботи сучасних закладів дошкільної освіти кращі здобутки в галузі дошкільної освіти;
 - формувати у студентів потребу в саморозвитку та самовдосконаленні, в оволодінні навичками самостійної роботи з нормативно-правовими документами та науково-методичною літературою.

Окреслені завдання практики орієнтовані на набуття загальних та фахових компетентностей. Загальні компетентності спрямовані на формування здатності діяти соціально відповідально, аналітичності, критичності, здатностей самоаналізу власної діяльності, самокритики і сприймання конструктивної критики.

Фахові компетентності передбачають володіння майбутнім спеціалістом низкою здатностей: здійснювати прогностичні, планувально-організаційні функції в управлінні закладом дошкільної освіти; здійснювати методичний супровід освітньої діяльності закладу дошкільної освіти, моніторингову діяльність в управлінні; аналізувати соціальний та економічний стан району (міста), вивчати запит населення щодо послуг дошкільної освіти, вести облік дітей і комплектувати заклад дошкільної освіти, сприяти вдосконаленню мережі закладів дошкільної освіти; здійснювати організаційно-фінансове планування, а також управління та контроль за фінансово-господарською діяльністю закладів дошкільної освіти.

У результатах навчання передбачено, що випускники магістратури мають бути обізнані з таким: нормативно-правовими документами, що регламентують діяльність закладу дошкільної освіти, напрямками діяльності (адміністративна, методична, контролювальна, проектна, освітня, виховна, фінансово-господарська тощо) директора ЗДО, його функціональними обов'язками; правами й обов'язками суб'єктів освітнього процесу; обсягом і функціями роботи вихователя та інших працівників; принципами адміністрування та управління; умовами й передумовами функціонування закладу дошкільної освіти. Студенти повинні знати джерела фінансування, кошторис доходів і видатків як основний планово-фінансовий документ, його структуру, принципи фінансування, показники та контрольні цифри для складання кошторису; керуватися правилами ведення та зберігання фінансової документації.

Випускники магістратури під час проходження практики такі набувають здатності: здійснювати моніторингову діяльність у галузі дошкільної освіти; адміністративно-управлінської діяльності директора закладу дошкільної освіти; партнерської взаємодії з різними соціальними інститутами, педагогічного патронажу; координації роботи закладу дошкільної освіти з батьками; планування роботи із проблемними сім'ями; попередження й вирішення конфліктних ситуацій у процесі управління закладом дошкільної освіти.

Саме тому за навчальним планом на цей вид практики виділяється 6 кредитів (180 год); вона проводиться у II семестрі на I курсі магістратури (самостійна робота студентів – 120 год, індивідуальна робота – 60 год).

Уточнюємо, що програму виробничої (організаційної) практики зі спеціальності "Дошкільна освіта" розроблено відповідно до вимог освітньої програми підготовки магістрів.

Із цією метою в першому семестрі було проведено опитування студентів для визначення їхнього бачення практики та очікуваного результату, що було враховано в розробленні програми.

Загальновідомо, що зміст є провідним чинником професійної підготовки майбутніх педагогів, оскільки виконує низку важливих функцій: навчальну, освітню, виховну, соціальну, стимулювальну, розвивальну, мотивувальну та інші. Зважаючи на це, програму практики розподілено на 9 змістових модулів, які дають можливість ознайомити студентів із реальними умовами педагогічної діяльності:

1. Методичні засади організації та керування закладом дошкільної освіти.
2. Планування роботи закладу дошкільної освіти як складова управлінської діяльності.
3. Фінансово-господарський напрям у діяльності керівника закладу дошкільної освіти.
4. Правове регулювання діяльності працівників закладу дошкільної освіти.
5. Охорона праці, попередження травматизму в закладі дошкільної освіти.
6. Організація роботи з документами в закладі дошкільної освіти.
7. Організація харчування та медичного обслуговування дітей у закладі дошкільної освіти.
8. Методичний супровід освітньої діяльності в закладі дошкільної освіти.
9. Моніторинг освітньої діяльності в закладі дошкільної освіти.

Оцінювання навчальних досягнень студента за кожним змістовим модулем відображається у різних формах звіту. Зокрема, виконання першого змістового модуля репрезентовано складанням індивідуального плану на період практики; другого – розробленням плану роботи закладу дошкільної освіти на квартал за запропонованою темою за типом "ланцюжка"; третього – фінансовим розрахунком конкретної платної послуги; четвертого – написанням заяви на прийом на роботу в заклад дошкільної освіти; п'ятого – розробленням інструкції для проведення цільового інструктажу з вихователем (вид діяльності вихователя – за вибором студента); шостого – написанням наказу (вид і тему пропонує директор); сьомого – складанням меню на один день із розрахунками: відсотковий склад продуктів на сніданок, обід, полуденок і вечерю, їх кількість у грамах для дитини, вихід готової продукції, вартість усіх продуктів тощо.

Суттєвим у розробленні програми практики є визначення звітної документації та підбиття підсумків. Про хід і результати виробничої (організаційної) практики студент доповідає на педагогічній раді (або на педагогічній нараді) у закладі дошкільної освіти, а в університеті презентує проходження практики фотозвітом і кейсфоліо, зміст якого включає форми звіту за кожним змістовим модулем та висновки студентів про те, чи справдились їхні очікування.

Апробація програми практики довела її ефективність та підтвердила, що комплексне поєднання наукової, дослідницької, проектної, управлінської діяльності із практичною сприяє професійному та особистісному становленню майбутнього педагога.

Висновки. Практика є необхідною складовою освітнього процесу закладу вищої освіти. Поєднання теоретичних знань із реальною виробничою (організаційною) практикою є необхідною умовою успіху майбутніх магістрів у професійній діяльності, надає їм можливість ознайомитись із науково-практичними засадами організації та керування ЗДО. Це сприяє стимулюванню інтересу майбутніх педагогів до навчання, спрямуванню їх до творчого педагогічного пошуку способів реалізації інноваційних підходів у процесі професійної педагогічної діяльності, розвитку педагогічного мислення, професійних якостей та вмінь майбутніх магістрів; практично поглиблює знання студентів і створює умови для інтеграції професійних знань із загальнокультурними, психолого-педагогічними, предметно-методичними знаннями; оптимізує формування вмінь і навичок професійної педагогічної діяльності; забезпечує об'єктивне оцінювання студентами власного рівня готовності до практичної професійної і професійно-управлінської діяльності, визначення напрямів, які потребують удосконалення й корекції.

Перспективи подальших розвідок професійної підготовки майбутніх фахівців із дошкільної освіти в ході практики вбачаємо в розробленні варіативних програм практичної підготовки майбутніх фахівців, удосконаленні змісту та інноваційних підходів до організації практики.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України : затверджений Верховною Радою України від 13 травня 1999 (в редакції від 28.09.2017, підстава 2145-19) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/651-14>.
2. Бобрицька В. І. Професійна підготовка магістрів у галузі освіти в Україні : сучасні виклики, проблеми, знахідки / В. І. Бобрицька // Вісник НАУ. – №10 (2017). – (Серія "Педагогіка. Психологія"). – С. 14–19.
3. Волинець К. І. Організація педагогічної практики в умовах неперервності педагогічної освіти в університеті / К. І. Волинець // Сучасні стратегії університетської освіти : якісний вимір : матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (28-29 березня 2012 року, м. Київ). – К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012. – С. 212–221.
4. Гавриш Н. В. Наукова-дослідна діяльність майбутніх магістрів як інтегруючий фактор у процесі професійної підготовки фахівців у педагогічному університеті / Гавриш Н. В., Прошкін В. В., Сущенко Т. Г. // Освіта Донбасу. – 2007. – №3 (122). – С. 60–63.
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
6. Педагогічна Конституція Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://svitovid6.webnode.com.ua/news/pedagogichna-konstitutsiya-jevropi/>.
7. Положення про проведення практики студентів Київського університету імені Бориса Грінченка (додаток до Наказу від 21.12.2018 №828) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/vdd/documenty/rozdil_10/nakaz_828_21.12.2018.pdf.
8. Романовська Л. І. Підготовка магістрів соціальної сфери до професійної діяльності / Л. І. Романовська // Науковий огляд. – 2016. – № 9 (30). – С. 1–13.
9. Философский энциклопедический словарь : словарь / ред. : Е. Ф. Губский, Г. В. Коралева, В. А. Лугченко. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 576 с.

Волынец К. И., Вертугина В. Н. Производственная (организационная) практика как важная составляющая профессиональной подготовки магистров

В статье рассматриваются инновационные способы повышения профессиональной подготовки будущих специалистов в области дошкольного образования на втором (магистерском) уровне с учетом формирования компетенций, определенных в образовательной программе подготовки магистров специальности "Дошкольное образование". Представлены основные направления программы производственной (организационной) практики, разработанной преподавателями кафедры дошкольного образования Киевского университета имени Бориса Гринченка.

Обобщены теоретические подходы к организации практики студентов высших учебных заведений.

Акцентируется внимание на возможностях в практической деятельности реализовать теоретические достижения дисциплин "Организация и управление в дошкольном образовании", "Образовательный менеджмент в области дошкольного образования", "Технологии исследований в сфере образования", "Педагогика партнерства с различными социальными институтами" и др.

Представлены практические аспекты содержательного наполнения программы производственной (организационной) практики для студентов образовательного уровня

"Магістр", направленої на формування загальних і професійних компетенцій майбутнього організатора дошкільної освіти.

Відзначено, що результатом сформованості компетенцій є виконання завдань, які ілюструють готовність майбутніх педагогів до управлінської та організаційної діяльності в закладах дошкільної освіти.

Ключевые слова: магістр, професійна підготовка, практика, директор, вихователь-методист, заклад дошкільної освіти.

Volynets, K. I., Vertuhina, V. N. Industrial (Organizational) Practice as an Important Component of the Professional Training of Master's

The study discusses innovative ways to improve the professional training of future specialists in the area of preschool education at the II master's degree, taking into account the formation of competencies defined by the educational program for the preparation of master's degree in the specialty "Pre-school education". The main directions of the program of industrial (organizational) practice, which was developed by teachers of the department of pre-school education of the Borys Grinchenko Kyiv University, are presented.

The theoretical approaches to the organization of the practice of students of institutions of higher education are generalized.

The emphasis is placed on the possibilities of realization of theoretical achievements in disciplines "organization and management in pre-school education", "Project activity in educational institutions", "Technologies of research in the educational sphere", "Educational management in the field of preschool education", "Pedagogy of partnership with various social institutions" etc.

The practical aspects of content of the program of industrial (organizational) practice for the students of educational level "Master" are presented. The content of the program is aimed at forming the general and professional competences of the future organizer of pre-school education.

It is noted that the result of the formation of competencies is the fulfillment of tasks that illustrate the readiness of future educators to manage organizational activities in pre-school establishments.

Key words: master, professional training, practice, director, educator- methodologist, pre-school education institution.